

Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης και Φεστιβάλ Κινηματογράφου στον Ψυχρό Πόλεμο

Αιμιλία Ροφούζου
Σχολή Ναυτικών Δοκίμων
erofouzou@hna.gr

Περίληψη

Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης «...αποτελέσει όχι μόνον έναν πυρήνα εμπορίου, αλλά και έναν πυρήνα πολιτισμού, που από την καρδιά της Θεσσαλονίκης εκπέμπει στην Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων». Αντικείμενο της προκείμενης μελέτης αποτελεί η πολιτιστική πτυχή της ΔΕΘ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, όπως αυτή εκφράστηκε μέσα από το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Είναι γνωστό, ότι παράλληλα με τη διοργάνωση της εμπορικής έκθεσης προσφέρονταν στις εγκαταστάσεις της και πολιτιστικές εκδηλώσεις με δρώμενα που έχουν αφήσει ανεξίτηλο το στίγμα τους, ωστόσο είναι λιγότερο διαδεδομένος ο ρόλος της ΔΕΘ στην εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων. Μέσο ανάδειξης αυτού του ρόλου θα αποτελέσει η συμμετοχή της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης και στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, από τις προετοιμασίες της οποίας θα διαφανεί το γεγονός ότι χρησιμοποιήθηκε για να εξυπηρετήσει πολιτικά συμφέροντα και να αποτελέσει ακόμη και μοχλό έκφρασης ιδεολογικής αντιπαλότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης, ΔΕΘ, Φεστιβάλ Κινηματογράφου, Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία, Ψυχρός Πόλεμος.

1. Εισαγωγή

Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης (ΔΕΘ) ιδρύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του '20, σε μια περίοδο που σηματοδοτήθηκε από τις συνέπειες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά την περίοδο αυτή οι λαοί προσπαθούσαν να αποκαταστήσουν τις ειρηνικές τους σχέσεις, να συνεργαστούν και να συμπορευθούν σε μια προσπάθεια κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ανάκαμψης.

Οι παγκόσμιες εκθέσεις αποτελούσαν αφορμές διεθνούς συνάντησης και ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ των λαών σε φιλικό κλίμα και με ήπιο τρόπο, στη συνέχεια ωστόσο αποτέλεσαν πεδίο εφαρμογής της εκάστοτε εξωτερικής πολιτικής, με τον ρόλο της διπλωματίας να αναλαμβάνει τα ηνία και να εξυπηρετεί ακόμη και στην έκφραση ιδεολογικών αντιπαράθεσεων, π.χ. μεταξύ ανατολικού και δυτικού μπλοκ, κυρίως μέσω των εκπροσώπων της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ, αλλά και των μικρότερων Γερμανικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας (ΓΛΔ) και Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (ΟΔΓ) την περίοδο της διαίρεσης της Γερμανίας σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα.

Οι διεθνείς εκθέσεις ξεπρόβαλαν επομένως ως φορείς διαφήμισης της κάθε χώρας - όχι μόνο της διοργανώτριας αλλά και όσων συμμετείχαν πρωτίστως επισήμως- και προβολής της εθνικής ταυτότητας και παραγωγής, με ενισχυμένη ωστόσο αρμοδιότητα να συμβάλλουν στην καλλιέργεια σχέσεων με απώτερο στόχο την ανάπτυξη του εμπορίου και τα συνεπακόλουθα οικονομικά οφέλη. Για την εξυπηρέτηση αυτών των σκοπιμοτήτων απαραίτητες ήταν και παράλληλες με τις εκθέσεις δραστηριότητες, όπως οι πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στο ίδιο κλίμα και η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης, η διοργάνωση της οποίας αποτέλεσε το σημαντικότερο γεγονός της Ελλάδας του Μεσοπολέμου, μετέτρεψε τη χώρα μας σε τόπο συνάντησης και ανάπτυξης διαλόγου και πρόβαλε την εικόνα μιας χώρας που

μπορούσε με αξιώσεις αρχικά να διαχειριστεί τις μεταπολεμικές δυσκολίες, ειδικά με την ενσωμάτωση νέων εδαφών και την εισροή μεγάλου αριθμού προσφύγων, και στη συνέχεια να προάγει το επίπεδο της σε όλους τους τομείς.

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να αναδείξει τον ρόλο της ΔΕΘ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο στην ανάπτυξη και καλλιέργεια διακρατικών σχέσεων μέσω και της διοργάνωσης του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Η προσοχή θα εστιαστεί στις περιόδους που το Φεστιβάλ ήταν διεθνές και θα μάς απασχολήσει ιδιαίτερα η συμμετοχή της πρώην Ανατολικής Γερμανίας και στις δύο διοργανώσεις και το σχετικό παρασκήνιο, σε μια προσπάθεια να διαφανεί ο τρόπος που τέτοιες εκδηλώσεις μπορούν να εξυπηρετήσουν πολιτικά συμφέροντα και να αποτελέσουν ακόμη και μοχλό έκφρασης ιδεολογικής αντιπαλότητας.

Το πλαίσιο μελέτης αυτού του άρθρου στηρίχθηκε σε σχετική βιβλιογραφία, ωστόσο η προαναφερθείσα συμμετοχή της ΓΛΔ προκύπτει από την ανάλυση αρχειακού, δημοσίευτου γερμανικού υλικού.

2. Η ίδρυση της ΔΕΘ

Προάγγελος της ΔΕΘ ήταν η θέσπιση νόμου για τη διοργάνωση εκθέσεων στην Ελλάδα το 1911 και μετέπειτα, το 1914, η ίδρυση του *Αυτοτελούς Γραφείου Ξένων και Εκθέσεων*. Εμπνευστής της ιδέας ήταν ο Νικόλαος Γερμανός, ο οποίος κατέθεσε τον Απρίλιο του 1925 σχετική αίτηση στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Το όλο εγχείρημα υποστηρίχθηκε από σημαντικούς ανθρώπους της χώρας καθώς ο Γερμανός, ο οποίος είχε υπάρξει από το 1915 ως το 1924 βουλευτής με σημαντικό έργο, ήταν αποδεκτός και από τις δύο αντίθετες πολιτικές παρατάξεις μιας εποχής πολύ κοντά στον Εθνικό Διχασμό. Οι εξελίξεις μπήκαν σε τροχιά και στις 25 Μάη 1925 πραγματοποιήθηκε ιδιωτική συνάντηση των θεμελιωτών της ΔΕΘ που σηματοδότησε την ίδρυσή της στη βάση του οράματος του Γερμανού.

Από εκεί και έπειτα, υπήρχε το ζήτημα εύρεσης χώρου, το οποίο επέλυσε ο στρατηγός Οθωναίος παραχωρώντας το Πεδίο του Άρεως (ανάμεσα στις λεωφόρους Στρατού και Βασιλέως Γεωργίου), το πεδίο ασκήσεων του Γ' Σώματος Στρατού.

Η ΔΕΘ ιδρύθηκε στη βάση βυζαντινής εμποροπανηγύρεως και στο πρότυπο της Έκθεσης της Λειψίας, στη συνέχεια ωστόσο παρουσιάστηκαν προβλήματα που καθυστέρησαν τη λειτουργία της. Αφενός η γενικότερη δυσφορία όσων επιθυμούσαν να συμμετέχουν λόγω μη επαρκούς χρόνου προετοιμασίας και αφετέρου οι πολιτικές εξελίξεις οδήγησαν σε αλληπάλληλες ματαιώσεις έναρξης της διοργάνωσης (Χεκίμογλου & Ρούπα, 2000 ; Μάνου, 2001; Σαρρή, 2022; Εσκιάδη, 2023).

Έτσι, το όραμα του Γερμανού πραγματοποιήθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1926, με τα εγκαίνια της 1^{ης} ΔΕΘ (Ποζρικήδης, 2018) και τη θέσπιση στη συνέχεια του απαραίτητου νομοθετικού πλαισίου (Νόμος 5184, 1931). Στην πρώτη αυτή διοργάνωση που διήρκεσε 15 ημέρες συμμετείχαν 600 εκθέτες, ενώ οι επίσημες ξένες συμμετοχές ήταν λόγω των προαναφερθέντων δυσφοριών μόνο δύο, της Βουλγαρίας και της Σοβιετικής Ένωσης. Να επισημανθεί, εδώ ωστόσο, ότι στη ΔΕΘ οι συμμετοχές χωρίζονταν σε εγχώριες και ξένες, ενώ οι συμμετοχές του εξωτερικού διαχωρίζονταν εκ νέου, στις επίσημες κρατικές συμμετοχές και στις συμμετοχές ιδιωτών που εκπροσωπούσαν μέσω Ελλήνων αντιπροσώπων (Χεκίμογλου & Ρούπα, 2000).

3. Το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Στο πλαίσιο διοργάνωσης της ΔΕΘ λάμβαναν χώρα και πολιτιστικές δραστηριότητες με δρώμενα που στόχευαν κατά την πρώτη περίοδο, την προπολεμική, στην προσέλκυση

κόσμου. Συχνά, τα δρώμενα ήταν ιδιαιτέρως επικίνδυνα, ακολουθούσε όμως η παρουσίασή τους στο πρότυπο άλλων διεθνών εκθέσεων. Ένα υποτυπώδες θέατρο εντός των εγκαταστάσεων της έκθεσης, χορευτικές παραστάσεις, ακροβατικές ατραξιόν στην κεντρική λεωφόρο και αλλού, όπως οι άκρως εντυπωσιακές και ριψοκίνδυνες παραστάσεις του Αμερικανού ακροβάτη Rigens με τη μοτοσυκλέτα του και του «φλεγόμενου αερόστατου» των Ούγγρων, καθήλωναν το κοινό και προσέδιδαν στην έκθεση και έναν πολιτιστικό χαρακτήρα, με αποκορύφωμα το 1958 και την κοινή εμφάνιση σχεδόν όλων των Ελλήνων κωμικών σε μια υπαίθρια σκηνή εντός των εγκαταστάσεων της ΔΕΘ με κονφερασιέ τον Γιώργο Οικονομίδη (Χεκίμογλου & Ρούπα, 2000).

Στα χρόνια που ακολούθησαν η ΔΕΘ ανέπτυξε ιδιαιτέρως το πολιτιστικό κομμάτι της με αποτέλεσμα πολλές από τις παράλληλες αυτές εκδηλώσεις της να είναι κορυφαίες στο είδος τους, μεταξύ των οποίων το Φεστιβάλ ελληνικού τραγουδιού, οι Διεθνείς Μουσικές Ημέρες και ο Διεθνής Διαγωνισμός Μουσικής Δωματίου.

Η διοργάνωση της ΔΕΘ συνδυαζόταν όμως και με το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης -αρχικά από το 1960 ως «Εβδομάδα Ελληνικού Κινηματογράφου»- στο όραμα του Λίνου Πολίτη και του Παύλου Ζάνα. Από το 1964 άρχισε να καθιερώνεται παράλληλα με τον όρο «Εβδομάδα» και ο όρος «Φεστιβάλ» για να φτάσουμε στο 1966 με την πλήρη μετονομασία σε «Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου» και παράλληλα την πρώτη διοργάνωση σε διεθνές επίπεδο, έχουμε δηλαδή το πρώτο «Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου» (Ποζρικήδης, 2016). Η διοίκηση της ΔΕΘ ενστερνίστηκε την ιδέα, καθώς το Φεστιβάλ θα αποτελούσε μια πιο συντονισμένη πολιτιστική εκδήλωση που θα εξέλιξε τα όσα είχε παρουσιάσει η έκθεση στο παρελθόν στον πολιτιστικό και ψυχαγωγικό τομέα, ταυτόχρονα όμως θα αποτελούσε και προώθηση του πολύ ανεπτυγμένου εκείνη την εποχή ελληνικού κινηματογράφου (Χεκίμογλου & Ρούπα, 2000). Να σημειωθεί εδώ εν παρενθέσει, ότι η δυνατότητα αυτή της συντονισμένης παρουσίας της ελληνικής παραγωγής στον κινηματογραφικό κλάδο μέσα από μια εβδομάδα προβολής ελληνικών ταινιών στη Θεσσαλονίκη εκφράστηκε και μεταγενέστερα από τον Νίκο Κούρκουλο, ο οποίος σε μια σπάνια συνέντευξή του στην εκπομπή της ΕΡΤ «Το καλλιτεχνικό καφενείο» συνομιλώντας με τους Μίμη Πλέσσα, Βασίλη Τζιβιλικά και Κώστα Φέρρη, εξέφρασε την άποψη ότι η αποδοχή της πρόσκλησης να συμμετέχει στα μέσα της δεκαετίας του '80 στην κριτική επιτροπή του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης βασίστηκε και στην ευκαιρία και τη δυνατότητα που του έδινε να παρακολουθήσει ολόκληρη την ελληνική παραγωγή της περιόδου (Το καλλιτεχνικό καφενείο, 1986).

Τα μέλη της κριτικής επιτροπής του Φεστιβάλ ήταν πολύ γνωστές προσωπικότητες της τέχνης, της διάνοησης, των επιχειρήσεων. Στράτος Μυριβήλης, Κατίνα Παξινού, Ιωάννης Βελλίδης αποτέλεσαν μέλη της πρώτης κριτικής επιτροπής, ενώ στη συνέχεια ακολούθησαν ο Ηλίας Βενέζης, η Μελίνα Μερκούρη, ο Νίκος Κούνδουρος, ο Θόδωρος Αγγελόπουλος κ.ά. (Ποζρικήδης, 2016).

Το Φεστιβάλ αποτέλεσε ιδιαίτερο πολιτιστικό γεγονός όχι μόνο για τη Θεσσαλονίκη, αλλά και για ολόκληρο τον ελληνικό χώρο και γνώρισε αξιοσημείωτη προσέλευση κόσμου. Κατά τη διάρκειά του το επισκέπτονταν τόσο το κοινό της Θεσσαλονίκης και της έκθεσης όσο και ο καλλιτεχνικός κόσμος από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Διοργανωνόταν αρχικά μέσα στο χρονικό διάστημα που διαρκούσε η ΔΕΘ, πολλές φορές μάλιστα ολοκληρώνονταν οι δύο διοργανώσεις την ίδια ημέρα. Το 1972 πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά αμέσως μετά τη λήξη της ΔΕΘ -η έκθεση διήρκεσε από 3 ως 24 Σεπτεμβρίου και το Φεστιβάλ από 25 Σεπτεμβρίου ως 1^η Οκτωβρίου 1972.

Το 1966 παράλληλα με το ελληνικό Φεστιβάλ διοργανώθηκε για πρώτη φορά και το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, εντάσσοντας έτσι στο πεδίο δράσης και τις ξένες χώρες. Το Διεθνές κομμάτι του Φεστιβάλ δε λάμβανε χώρα κάθε έτος, μόλις το 1970 μπήκαν σε τροχιά οι εξελίξεις με την αναγνώρισή του από την Ένωση Ξένων Παραγωγών. Από εκεί και έπειτα ακολούθησαν και άλλες διοργανώσεις του, συνήθως αμέσως μετά τη λήξη του ελληνικού μέρους, με μεγάλη επισκεψιμότητα και συμμετοχή, που κατά την 8^η διοργάνωσή του το 1979 έφτασε τις 30 χώρες με 19 ταινίες μεγάλου μήκους και 49 ταινίες μικρού μήκους, ενώ διοργανώθηκε παράλληλα και «Διεθνές Συμπόσιο Γυναικών Κινηματογραφιστών».

Το 1981 έλαβε χώρα το 22^ο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου, για πρώτη φορά ωστόσο ως διοργάνωση του Υπουργείου Πολιτισμού, ενώ το Διεθνές Φεστιβάλ παρακολούθησαν ως προσκεκλημένοι και οι Άντονι Κουίν και Τσαρλς Μπρόνσον. Το 1992 είναι, ωστόσο, έτος ορόσημο για τη διεθνοποίηση του Φεστιβάλ, με το βραβείο καλύτερης ταινίας να ονομάζεται *Χρυσός Αλέξανδρος* φιλοτεχνημένο από τον γλύπτη Πάυλο Κουγιουμτζή (Ποζρικήδης, 2016). Να επισημανθεί, ότι επί σειρά ετών παρέμενε άλυτο το θέμα του Διεθνούς Προγράμματος, το οποίο ήταν εκτός συναγωνισμού, για οργανωτικούς λόγους, αλλά και εξαιτίας των αντιρρήσεων κάποιων σημαντικών Ελλήνων παραγωγών και της εναλλαγής ηγεσίας της ΔΕΘ και του Υπουργείου Βιομηχανίας (30 χρόνια Ελληνικού Κινηματογράφου, 1989; Κατσουνάκη, 2001).

Τέλος, το 2014 προβλήθηκε και ντοκιμαντέρ με θέμα τη ΔΕΘ. Πρόκειται για το ντοκιμαντέρ «Ιστορίες της Έκθεσης», βασισμένο στο ομώνυμο βιβλίο του Διευθύνοντος Συμβούλου της ΔΕΘ-Helexpro, Κυριάκου Ποζρικήδη, το οποίο αποτέλεσε και κύρια πηγή πληροφοριών για το κεφάλαιο αυτό της συγκεκριμένης μελέτης. Το ντοκιμαντέρ προβλήθηκε στην κατάμεστη αίθουσα «Πάυλος Ζάννας» του κινηματογράφου *Ολύμπιον* και στο πλαίσιο προβολής του βραβεύθηκε και η ΔΕΘ από το Φεστιβάλ Κινηματογράφου (Ποζρικήδης, 2016).

4. Η συμμετοχή της Γερμανικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας στη ΔΕΘ και στο Φεστιβάλ

Η Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία (ΓΛΔ), ένα κράτος για πολλά χρόνια χωρίς διπλωματική αναγνώριση από τις χώρες εκτός ανατολικού μπλοκ, ιδρύθηκε το 1949 και βρισκόταν σε συνεχή ανταγωνισμό με το αντίπαλο γερμανικό κράτος, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΟΔΓ).

Η παρουσία της ΓΛΔ στο εξωτερικό ήταν για τον λόγο αυτό μέρος μιας μεγάλης και διαρκούς προσπάθειας που αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας ευνοϊκής εικόνας της χώρας σε ξένο έδαφος, ώστε να δημιουργηθεί η βάση για την ανάπτυξη σχέσεων σε όλους τους τομείς και να επιτευχθεί ο στόχος της διεθνούς αναγνώρισης.

Σε πρώτη φάση, η προσπάθεια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στην Ελλάδα βοηθήθηκε από ουσιαστική τοπική υποστήριξη, ενώ η ύπαρξη του Ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος λειτούργησε ως πρόσθετο κίνητρο και στοιχείο υποστήριξης. Η ΓΛΔ προσπαθούσε να αναπτύξει αρχικά εμπορικές σχέσεις με την Ελλάδα, ώστε να μπορέσει στη συνέχεια να καλλιεργήσει και τις αντίστοιχες πολιτιστικές και επιστημονικές. Η προσπάθεια αυτή διαχρονικά είχε ως στόχο να κερδίσει την υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης για την τελική αναγνώρισή της που θα οδηγούσε και στη σύναψη διπλωματικών σχέσεων. Μόλις η αναγνώριση αποκτήθηκε το 1973 από τη χούντα και για στρατηγικούς λόγους, αφενός για να μετριαστεί η κομμουνιστική αντίδραση εντός Ελλάδος και αφετέρου για να αναγνωριστεί η χούντα ως κυβέρνηση μέσω των αναφορών του ξένου Τύπου, οι προσπάθειες κατευθύνθηκαν προς την παρουσίαση της Ανατολικής Γερμανίας ως ενός

κράτους που κατείχε υψηλή θέση σε πολλούς τομείς και είχε να επιδείξει επιτεύγματα ως μια τεχνολογικά και κοινωνικά προηγμένη χώρα. Προωθώντας την εικόνα ενός φιλειρηνικού κράτους που είχε διατηρήσει τις κλασικές αξίες της γερμανικής κληρονομιάς, αποκηρύσσοντας ωστόσο το ναζιστικό παρελθόν το οποίο προσπαθούσε να συνδέσει με το άλλο γερμανικό κράτος, η ΓΛΔ ήταν πολύ ενεργή στην Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά το 1981. Αντίστοιχα, ωστόσο, και η ΟΔΓ χρησιμοποιούσε την οικονομική της δύναμη για να παρεμποδίσει αυτή την πορεία που είχε στοχεύσει η ΓΛΔ (Ροφούζου, 2010).

Ας δούμε, ωστόσο, λίγο πιο αναλυτικά τη δράση αυτή της ΓΛΔ στην Ελλάδα κατά την περίοδο που δεν είχε επιτευχθεί ακόμη ο στόχος της διπλωματικής αναγνώρισης, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα την πολιτική της και να δούμε με ποιον τρόπο συνδέεται με τη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης και το Φεστιβάλ Κινηματογράφου.

Η Ελλάδα, όντας μιας από τις χώρες-στόχους της ανατολικογερμανικής εξωτερικής πολιτιστικής πολιτικής, αντιμετώπιστηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών με ιδιαίτερη προσοχή. Οι κατευθυντήριες γραμμές όριζαν να εκμεταλλεύονται οι Ανατολικογερμανοί που βρίσκονταν στο ελληνικό έδαφος κάθε ευκαιρία σε πολιτιστικό, οικονομικό-εμπορικό, επιστημονικό επίπεδο για άσκηση προπαγάνδας και προβολή της εικόνας της χώρας τους (ΡΑΑΑ, ΜfΑΑ, Α 4568, Επιστολή Scheffler προς Υπουργείο Πολιτισμού, 9.6.1956 · ΡΑΑΑ, ΜfΑΑ, Α 4568, Επιστολή Scheffler προς Υπουργό Εξ/κών Winzer, 5.11.1956). Αντιλαμβανόμενοι, οι αρμόδιοι την απροθυμία της ελληνικής κυβέρνησης να αναπτύξει πολιτιστικές σχέσεις, δίνοντας προτεραιότητα στα βαλκανικά κράτη, αποφάσισαν την εντατικοποίηση των προσπαθειών με στόχο τη συμμετοχή στη ΔΕΘ και στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (ΒArch, DR 3 Β 1411 f, Πρεσβεία της ΓΛΔ στην Αθήνα, Πολιτικός Τομέας, Ανάπτυξη πολιτιστικών σχέσεων με την Ελλάδα), κατά τις περιόδους που αυτό ήταν διεθνές.

Δράση ανέλαβε επί τούτου η Εμπορική Αντιπροσωπεία της ΓΛΔ, ο μοναδικός φορέας της, επί ελληνικού εδάφους, τα στελέχη της οποίας θεωρούσαν τη ΔΕΘ από τις πιο μεγάλες εκθέσεις των δυτικών χωρών και πρότυπο στο είδος της (ΡΑ ΑΑ, ΜfΑΑ, Α 12513, Αναφορά για τη συμμετοχή στη ΔΕΘ το 1965). Οι λόγοι που οδηγούσαν τους Ανατολικογερμανούς στη συμμετοχή αυτή ήταν οικονομικοί-εμπορικοί, πρωτίστως όμως πολιτικοί. Η ΔΕΘ προωθούσε τα προϊόντα της ΓΛΔ στην Ελλάδα και τη σχετική ανάπτυξη εμπορίου, δημιουργούσε όμως και περαιτέρω σχέσεις με σημαντικές προσωπικότητες (ΡΑ ΑΑ, ΜfΑΑ, Α 12490, Αναλυτική εκτίμηση 1959, 19.1.1960; ΡΑ ΑΑ, ΜfΑΑ, Α 12513, Αναφορά για τη συμμετοχή στη ΔΕΘ το 1964; ΡΑ ΑΑ, Β 62/172, Άρθρο της ΟΔΓ; ΡΑ ΑΑ, ΜfΑΑ, Α 12513, Αναφορά για τη συμμετοχή στη ΔΕΘ το 1965) και κυρίως αποτελούσε το μέσο για τη συμμετοχή και στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου, δεδομένου του γεγονότος ότι διοργανώνονταν, όπως ήδη αναφέρθηκε, και οι δύο εκδηλώσεις την ίδια περίπου περίοδο και στην ίδια πόλη, κάτι που από πλευράς εξωτερικής πολιτικής δε θα έπρεπε να μείνει αναξιοποίητο. Η συνδυαστική παρουσία της ΓΛΔ σε διεθνείς διοργανώσεις της Ελλάδας ήταν κατά τις εκτιμήσεις των ιθυνόντων ικανή να εκτοξεύσει την προβολή της στα ύψη (ΒArch, DR / 1 4285, Απόσπασμα της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου της 9.12.1965) και να επισκιάσει και την παράλληλη παρουσία της ΟΔΓ που ήταν από τους βασικούς πολιτικούς της στόχους (Handelsblatt, 3.10.1956 ; Die Zeit, 8.11.1956).

Η πρώτη συμμετοχή της ΓΛΔ στη ΔΕΘ χρονολογείται στο 1954, ακολουθούμενη από συμμετοχές το 1955 και το 1956, το 1958, το 1960, από το 1964 ως το 1966, το 1969 και 1970 και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 το 1987 και 1989. Συχνές ήταν κατά τα διαστήματα αυτά, αλλά και επιτυχημένες κατά τα διαστήματα αποχής της ΓΛΔ από τη ΔΕΘ,

οι προσπάθειες της Δυτικής Γερμανίας να παρεμποδίσουν αυτή τη συμμετοχή (Ροφούζου, 2010).

Αντίστοιχα, η ΓΛΔ λάμβανε μέτρα και για τη συμμετοχή στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου. Ας δούμε ενδεικτικά τις ενέργειες για τη συμμετοχή της στην πρώτη διοργάνωση του Διεθνούς Φεστιβάλ το 1966, ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας με συμμετοχές σε συνολικά 41 φεστιβάλ, οι 30 περίπου από τις οποίες θα έπρεπε να συνοδεύονταν από αντίστοιχες αποστολές. Κρινόταν σκόπιμο να τηρηθούν με ακρίβεια όλες οι υποδείξεις που δίνονταν για συμμετοχές σε φεστιβάλ, με την κάθε αποστολή να είναι υποχρεωμένη μετά την επιστροφή στη ΓΛΔ να συντάξει γραπτή αναφορά (BArch, DR 1 4256, Σχέδιο για τη διεθνή εργασία με τις ταινίες το 1966). Σύμφωνα με γερμανικές πηγές, η ταινία με την οποία συμμετείχε η ΓΛΔ στο Φεστιβάλ ήταν «Ο ιπτάμενος Ολλανδός» (BArch, DR 1 4285, Απόσπασμα της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου της 9.12.1965; PA AA, MfAA, A 12507, Αναφορά Gruner, 8.11.1965), ωστόσο, ελληνική πηγή αναφέρει την ταινία «Τα παιδιά του βασιλιά» (30 χρόνια Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου, 1989).

Παρόμοια πολιτική ακολουθήθηκε και τα επόμενα έτη, ενώ όσο περνούσε ο καιρός και με την ύπαρξη πλέον διπλωματικών σχέσεων, το έργο της ΓΛΔ γινόταν πιο συντονισμένο και αποκτούσε προεκτάσεις περαιτέρω συνεργασίας. Έτσι, π.χ., ο Herbert Bischoff, πρόεδρος του «Συνδικάτου Τέχνης», προέβη ακόμη και σε συζητήσεις με εκπροσώπους του Σωματίου Ελλήνων Ηθοποιών, προκειμένου να μπορέσει να συμμετάσχει η ΓΛΔ στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του 1985 (BArch/SAPMO, DY 43 Ordner E-H, Επιστολή, 20.3.1985), ενώ τον Ιούνιο καθορίστηκαν και τα μέτρα για την πολιτιστική συνεργασία ελληνικών πολιτιστικών σωματείων με τον γερμανικό «Σύνδεσμο για τη Φιλία των Λαών» για το 1985/86 (BArch, DC-20 I 4 5634, Μέτρα πολιτιστικής δραστηριότητας της ΓΛΔ με το Πανελλήνιο Πολιτιστικό Κίνημα για το 1985/1986).

5. Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάστηκε συνοπτικά μια πτυχή του ρόλου της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης και του Φεστιβάλ Κινηματογράφου στον Ψυχρό Πόλεμο. Μέσο ανάδειξης αυτού του ρόλου αποτέλεσε η συμμετοχή της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στις συγκεκριμένες διοργανώσεις, από τις προετοιμασίες της οποίας διαφαίνεται το γεγονός ότι χρησιμοποιήθηκε για να εξυπηρετήσει πολιτικά συμφέροντα και να αποτελέσει ακόμη και μοχλό έκφρασης ιδεολογικής αντιπαλότητας.

Η Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία, όντας μια χώρα μη αναγνωρισμένη από τα κράτη του δυτικού συνασπισμού, κατέβαλλε διαχρονικά κάθε δυνατή προσπάθεια να διαχωριστεί από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, να αναδείξει εκείνη ως διάδοχο του ναζιστικού Ράιχ και να παρουσιάσει την εικόνα ενός φιλειρηνικού κράτους θεματοφύλακα της καλής γερμανικής κληρονομιάς.

Στις προσπάθειες αυτές συγκαταλεγόταν η σύναψη κάθε είδους σχέσεων με το εξωτερικό, επομένως και με την Ελλάδα η οποία αποτελούσε χώρα-στόχο για την εξωτερική πολιτική της. Σε αυτό το πλαίσιο και με αυτό το σκεπτικό η ΓΛΔ προσπάθησε αρχικά να αναπτύξει τις διμερείς εμπορικές σχέσεις και ίδρυσε στην Αθήνα την Εμπορική Αντιπροσωπεία ως ένα υποκατάστατο διπλωματικών αρχών. Τα στελέχη της Αντιπροσωπείας έθεσαν μεταξύ άλλων ως στόχο και τη συμμετοχή της χώρας τους στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, την οποία και κατάφεραν, παρόλο που κάποιες φορές επέλεξαν την αποχή ως ένδειξη διαμαρτυρίας στις επιτυχημένες προς την ελληνική κυβέρνηση πιέσεις του αντίπαλου γερμανικού κράτους.

Η απλή συμμετοχή, ωστόσο, στη ΔΕΘ δεν ήταν αρκετή για την ανάπτυξη και περαιτέρω σχέσεων κι έτσι οι ιθύνοντες της ΓΛΔ επικεντρώθηκαν και στη συμμετοχή στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου από την πρώτη κιάλας χρονιά που έγινε διεθνές. Η ταυτόχρονη παρουσία των Ανατολικογερμανών σε επίσημες ελληνικές διοργανώσεις κρίθηκε ότι μπορούσε να εκτοξεύσει την προβολή της ΓΛΔ και να επισκιάσει ακόμη και εκείνη της ΟΔΓ. Επιπροσθέτως, δινόταν έτσι η καλύτερη ευκαιρία να διευρυνθεί ο κύκλος γνωριμιών, να αναπτυχθεί διάλογος και επί πολιτιστικών ζητημάτων και μάλιστα σε ένα πλαίσιο πιο επίσημο, κάτι που ειδικά στην περίοδο πριν το 1973 και την ανάπτυξη διμερών διακρατικών σχέσεων δεν μπορούσε να επιτευχθεί με άλλον τρόπο. Η επιτυχημένη, ωστόσο, αυτή ενέργεια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας οδήγησε στη συνέχιση και εντατικοποίηση τέτοιων προσπαθειών και το επόμενο διάστημα, μετά την αναγνώριση, με διαφορετικό αυτή τη φορά στόχο, εκείνον της προβολής μιας προηγμένης χώρας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Εσκιάδη, Ι. Γ. (2023). Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης: Η μεγάλη ιστορία της από το 1926 μέχρι σήμερα. *Athens voice*, 884, Ανακτήθηκε από <https://www.athensvoice.gr/epikairotita/ellada/815236/diethnis-ekthesi-thessalonikis-i-istoria-tis-apo-to-1926-mehri-simera/>
- Κατσουνάκη, Μ. (2001). Ελπιδοφόρες εμφανίσεις. Στο *Η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα, Επτά Ημέρες Καθημερινή, 1950-1970, Τόμος Α΄*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Μάνου, Ν. (2001). Η πόλη... των 22 ημερών έγινε κιάλας 75 χρόνων!, *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από https://users.sch.gr/symfo/sholio/istoria/kimena/1922_Thessaloniki_deth.htm
- Ποζρικήδης, Κ. Α. (2016). *Ιστορίες της Έκθεσης (β΄ έκδ)*. Θεσσαλονίκη: ΔΕΘ-HELEXPO Α.Ε.
- Ποζρικήδης, Κ. Α. (2018). *Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης, Thessaloniki International Fair, 1926-2017*. Θεσσαλονίκη: ΔΕΘ-HELEXPO Α.Ε.
- Ροφούζου, Α. (2010). *Οι πολιτιστικές και επιστημονικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία στην περίοδο 1949-1989*. Αθήνα: εκδόσεις Πανεπιστημίου Αθηνών, Σαριπόλειο Ίδρυμα.
- Σαρρής, Γ. (2022). Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης: Ποιος δημιούργησε τον επιτυχημένο θεσμό. *Pella News*. Ανακτήθηκε από <https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/8949993/diethnis-ekthesi-thessalonikis-ποιος-dimiourgise-ton-epitychimeno-thesmo-spanies-fotografies-kai-gegonota>
- Χεκίμογλου, Ε., & Ρούπα, Ε. (2000). *75 Χρόνια Ιστορίας ΔΕΘ, 1925-2000*. Θεσσαλονίκη: ΔΕΘ-HELEXPO Α.Ε.

Παράρτημα

1. Δημοσίευτες πηγές - Αρχειακό υλικό

Bundesarchiv Berlin [BArch]

BArch, DC-20 I 4 5634

BArch, DR 1 4256

BArch, DR 1 4285

BArch, DR 3 B 1411 f

Stiftung Archiv der Parteien und Massenorganisationen der DDR im Bundesarchiv Berlin
[BArch/SAPMO]
BArch/SAPMO, DY 43 Ordner E-H

Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes [PA AA]

PAAA, MfAA, A 4568

PAAA, MfAA, A 12490

PAAA, MfAA, A 12507

PAAA, MfAA, A 12513

PAAA, B 62/172

2. Εκπομπές

Το καλλιτεχνικό καφενείο, ΕΡΤ, 24 Δεκεμβρίου 1986

3. Επίσημες εκδόσεις, Περιοδικός και ημερήσιος Τύπος

30 χρόνια Ελληνικού Κινηματογράφου, Έκδοση του Ελληνικού Κινηματογράφου, Αθήνα, 1989

Die Zeit

Handelsblatt

4. Νόμοι

Νόμος 5184 (1931), Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης, Τεύχος Α΄, ΦΕΚ 241, 28.07.1931.

